

AYRILAN YOLLARIN BULUŐMA NOKTASINDA BİR KESİMİN UZAK MESAFEDEN YENİ KEMALİZM YORUMU

Abdülazim ŐimŐek

Bu yazının, İslamcılık-Kemalizm iliŐkisine dair tarihsel bir okuma olmayacağını peŐinen sđylemeliyim. Hele hele 1930'lar ve sonraki sđreçteki Kemalizmlerle metni ŐiŐirmekten uzak duracağım. Metin, daha çok Ak Parti iktidarında bir kısım okur-yazarın zaman iÇerisinde deđiŐen Kemalizm yorumlarına ilişkin olacaktır. Kemalizm yorumlarının deđiŐkenlik gđstermesinin altında yatan temel problemler nedir? Uzak mesafeden Kemalizme bakıŐlarını teorik bir çerŐeveye oturtabilmiŐler midir yoksa bir sinir hali/fevrilikle geliŐi gđzel sđylenmiŐ Őeyler midir? AŐađı yukarı bu sorular etrafında meramımı anlatmaya ŐalıŐacađım.

15 Temmuz darbesinin hemen akabinde teoloji eksenli teorik metinler yazan bir yazarla¹ gđncel meseleleri konuŐurken, konu; cemaatler, modernite, demokrasi ve Kemalizm iliŐkisine dairdi. Yazar konuŐmasında cemaatlerin, denetlenebilir olmaktan uzak ŐalıŐma iliŐkileri/biŐimleri, nitelik üretmedeki vasat halleri ve daha birÇok sorun üzerine eğiliyordu. Cemaatlerin varlığı ve pratiklerini ũlkedeki tđm Mũslđmanlar iÇin ŐahsileŐtirerek o tabloyu canlandırarak vasat karşısında Mustafa Kemal'in inkılaplarının haklılığına dikkat Őekiyordu. Őzellikle belirtmem gereken başka bir husus, konuŐmasındaki laiklik vurgusunun yoğunluğuydu. Benim iÇin, İslami Őevrelerde bilinen, okunan sđz konusu kiŐinin laiklik ilgisi ve Kemalist devrimlere daha ılımlı/olumlu yaklaŐımı ŐaŐırtıcıydı. Fakat bu noktada yalnız değildi. O sđreçte ilahiyat Őevrelerinde Őzgđn bir yere sahip İlhami Gũler'in de bu minvalde rđportajına denk gelmiŐtim.

¹ Ondan izin almadığım iÇin ismini zikretmeyeceğim.

Kemalizme, geçmişe oranla bilinçli/bilinçsiz ciddi bir yönelme var. Bu yönelmenin yelpazesi, İslamcı kesimden sol mahalleye kadar teşmil eder.

Solun, sınıf temelli veya laiklik paydasında buluşan, ama bazen ayrışan, kimi saldırgan, kimileyin taltif edici bir Kemalizm yorumu var. Solunki bir aşk-nefret ilişkisi. Yani Murat Belge'nin deyimiyle "Kemalizm'den sosyalizme geçmek zor değil." Birçok yol mümkün ve mubah!

Kesin bir hat çizmek zor, ama bilhassa Gezi sürecinden sonra kamuoyunda hemen her kesimden 'milli bayram'lara giderek yükselen bir ilgi var. Buna Ak Parti seçmeni içerisinde kimi 28 Şubat mağdurlarını katabiliriz. İdeolojik olarak Kemalizmin gündeme gelmesi yine milli bayramlar dolayımında Mustafa Kemal'in şahsına gösterilen ilgi iledir. Sosyal medyada insanlar bugün duygular içerisinde, duygu seline kapılıyor.

Halkın genel ilgisinin ötesinde bu metindeki amaç öncü müfrezeye vasfına sahip bazı isimlere odaklanmaktır. Son yıllarda kitlesi olan bazı aydın / entelektüellerin Mustafa Kemal ile ilgili sözleri kimileri tarafından "nihayet anladılar" diye yorumlanırken kimilerince de sert bir şekilde karikatürize edildi. Mustafa İslamoğlu bu bakımdan iyi bir örnek olabilir.

İslamoğlu'nun Taliban, Suudi ve Molla rejimlerine yönelik ifadelerinin ardından onun "uydurulmuş din" diskurunun "Kemalizm duvarına tosladığı" ve yeni "uydurulmuş Kemalizm" icat ettiği iddia ediliyor. Çünkü, Atatürk'e 'kin'le yaklaşanların gözünün içine bakarak Atatürk'ü Alpaslan, Osman Gazi ve Fatih "mertebesine çıkar"ırken aynı zamanda onu "deccallaştırmayı" "ideolojik yobazlık ve şeytanlık" olarak ideğerlendiriyor. 19 Mayıs vesilesiyle Mustafa Kemal Atatürk'ü "rahmet ve minnetle yad" etmesinin ardından fotomontajla kafasına geçirilmiş bir kalpakla Mustafa Kemal'e benzetilmiş, fikren de "İkinci Yaşar Nuri Öztürk vakası" olarak yorumlanmış. İslamoğlu, Kemalizme dönük olarak geçmişte tersi yönde yorumlarda bulunmuştu. Cemaatlere, Ak Parti iktidarı uygulamalarına kızgınlık İslamoğlu'nu bu noktaya getirdi.

Bu dönemin kalıpları içerisinde Kemalizmi 'hayırhah' biçimde hatırlayan isimlerden biri de "mahalleden taşınan" Düccane Cündioğlu. Cündioğlu, birçok meselede mevcut iktidar ve çevresinde yer alanlarla karşı karşıya geldi.

Cündioğlu'nun bir 19 Mayıs vesilesiyle kaleme aldığı aşağıdaki satırları dindar mahalledeki okurları ve takipçileri için yeni sayılabilir: "Cumhuriyet bizlere eşit ve özgür olmanın değerini öğretti, zor kazanılmış bir yurttaşlığın değerini. İmdi, onsuz nefes bile alamayız ve artık bir hanedanın güttiği reaya, bir sürü olmayı asla kabul edemeyiz. Millî Mücadelenin ileri görüşlü önderine minnettarlığımı arz ediyorum."

Yukarıdaki ifadelerin "Kemalist oldu" gibi itham edici tarzda yorumlanması karşısında Cündioğlu'nun hiddetlendiği, huysuzlandığı sarf ettiği cümlelerden belli. Yorumcuları "bilgisiz ve den-

siz” olarak mahkûm ederken devamında prensip olarak “*ilkelere bağlanmayı erdem bilirim, kişilere değil*” diyor. Ancak bu metnin odak noktası bağlamında vurucu kısım devamındaki satırlarda gizlidir: “...*Lakin memleketin şu halini gördükçe Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ü bir kez daha hürmet ve minnet ve rahmetle anıyorum.*” Onun bu ifadelerini internetteki köşesine taşıyan ve “*Arafta Bir Entelektüel Düccane Cündioğlu*” ismiyle nitelik kaygısı taşımayan, sayfalarını çevirmeye bile değmez bir kitap da yazan Şahin Doğan, “*[Düccane’nin]bunu söylemesi normal ve anlaşılabilir bir durum değil*” diyerek şaşkınlığını serdediyor.

Rize’de meydanı yenileme projesi ileri sürülerek Atatürk heykelinin vinçle kaldırılmasına tepkisini kompliman yaparak bir gerçeğe işaret ediyor: “*Peki ama sevgisini halkın yüreğinden sökecek vinci nereden bulacaksınız.*”

Yukarıdaki ifadelerle çok ergen bir tavır takındığını belirtmekle birlikte Cündioğlu gibi geniş spektrumda düşünen, okuma-yazma haznesi geniş birini sadece bu ifadelerle terazinin kefesinde tartmak da haksızlık olur. Kübra Par’a verdiği bir röportajda bu konudaki fikri daha net anlaşılıyor. CHP’nin muhalefet etme biçimindeki sığılğa atıf yaparak aynı zamanda kendi tarihine de göz atmasını salık verir: “*CHP önce angajmanlarını gözden geçirmeli, üzerinde yükseldiği tarihsel zemini eleştirel katkılarla güncellemeyi öğrenmeli.*”

Mustafa Kemal ve CHP’yi ayrı kefeye koyması isabetli. Mustafa Armağan’ın, Atatürk’e yönelik sevimsiz hakareti üzerine ‘hakaret’ ve ‘eleştiri’ arasına keskin bir hat çizer. Cündioğlu’nun ifadesiyle; padişahları ‘veli’ mertebesine koyan toplum, nasıl ki Kanuni’ye ilişkin ‘nesnel-bilimsel’ yorumlara çemkiriyorsa Atatürk ile ilgili de aynı hissiyat devreye giriyor. Haliyle, bir yerde sadece “yüceltme” varsa “en küçük eleştiri[nin] bile hakaret gibi algılan”ması kaçınılmaz olur. Sadece övgü veya sadece yergi, sağlıklı eleştirinin önünü tıkıyor. Aynı zamanda mübalağalı övgü zıddının sebebidir. Ve bu nedenle de “*abartılı yergiler ürüyor, dolayısıyla Atatürk dönemi, günümüze uzanan kimi siyasal sonuçları nedeniyle etraflıca eleştirilemediği için, tartışılmıyor da.*” Düccane’nin, kalem ehli nezdinde tepki çeken hareketi Hürriyet’te yayınlanan Gezi’ye sahip çıkan ‘Taksim Manifestosu’ yazısıydı.

Eski-yeni Düccane tasnifi yapmak elzem. Yeni Düccane, ziyadesiyle, tüm haliyle, diliyle şekli şemaliyle Kemalizme göz kırıyor. *Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Din ve Siyaset*’in yazarı, tüm enerjisiyle mariz bir üslupla eski mahallesinin üstünde tepinirken, rücu ederken en mahrem şeyleri bile karikatürleştirirken beri tarafta da yeni kutsalının mabedini kendi kıvrak diliyle inşa ediyor. Evet, bugünün koşullarında Kemalizme ilişkin söylediklerinin karşılığı/alıcısı olsa da uzun vadede elma şekeri tadında kalacağı uyarısı yapmak mümkün.

Ekranlarda, yazılı basına verdiği röportajlarda laiklik ve

Kemalizme ilişkin sorulara verdiği cevaplarla lince maruz kalan isimlerden biri de Mustafa Öztürk. İlahiyat çevrelerinin ve cemaatlerin çokça sadmelerine maruz kaldığından mütevellit memleketi terk etmek durumunda kaldı. Başına türlü olayların gelmesi nedeniyle yeni sulara yelken açması kaçınılmaz oldu.

Öztürk, dindar camianın içinde “gözle görünür” vaziyette Afganistan’da Taliban’ın Suriye ve Irak’ta İŞİD’in uygulamalarını andıran, kendileri gibi düşünmeyen, hareket etmeyenleri “Ehl-i sünnet elden gidiyor” feveranıyla harekete geçirmeye çalışanlara parmak basıyor. Buna itiraz sesi yükselttikleri için de “laiklik savunucusu” olarak şeytanlaştırılıyorlar. Öztürk, Müslümanlara laikliği bir kere daha düşünmelerini tavsiye ediyor. Kendi ifadesiyle “Kemalist ulusalcı çevrelerin yıllarca dini duyarlılığa sahip milyonlarca insanın tepesinde Demoklesin kılıcı gibi bir baskı ve dayatma aracına dönüştüğü laikçilik değil.” “Siz yatın kalkın bu Cumhuriyet’e, her ne kadar laikçi Kemalistlerin, ulusalcıların bizi arada bir eline alıp sopa gibi dövdükleri laikçilik meselesini bir tarafa bırakın” şerhini koyarken laikliğin sadece bir kesim tarafından istismar edildiğinin ancak dinin, çok çok daha geniş kitleler tarafından istismar edildiğinin farkında. Vakti zamanında İslamcı cenahın ve başkaca muhitlerin Kemalist söylemi “Halka rağmen halk için” ve eylemlerini de “jakoben” olarak tahlil ettikleri vakidir. Öztürk’ün, geçmişle bugün arasında benzerlik kurarak bugünlerde İslamcı kesimin “dini-siyasi-ideolojik” fiillerini “halka rağmen halk için” ve “halk” uğruna jakobenlik yaptıkları tespiti yerinde. Bunu, halkı daha fazla dindarlaştırmak adına İmam hatip Liselerine yükledikleri anlamla örneklendirmek mümkün.

Mustafa Kemal Atatürk’ü, Osmanlı’nın çöktüğü süreçte memleket için bir “şans” olarak görürken, devrimin de “biraz acıtıcı” olmasını normal bulur, çünkü “inovasyon değil devrim” yapıyor. Bu ifadeleri nedeniyle de hemen yakında CHP Giresun milletvekili adayı ve yeni Yaşar Nuri Öztürk ithamına maruz kalması kaçınılmaz olur. Hatta Öztürk’ün Mustafa Kemal’i rahmetle anması bir ‘hocaefendi’nin “canımı çok sıktı” tepkisine neden olur. Haliyle ancak bu kadar içerik üretebilen kesimin vasat putları; Mehmet Şevket Eygi, Necip Fazıl ve Kadir Mısıroğlu’na ateş püskürtüyor. Diyanet İşleri Başkanı’nın Ayasofya’nın minberine kılıçla çıkarak kendine dini-siyasi otorite olarak paye biçmesi, “günaydın demek cahiliye adetidir” şeklinde toplumun gündelik yaşamına direk müdahalesini sarkastik, akıl tutulması olarak bulur, ki haksız da değil!

SONUÇ NİYETİNE

50

Türkiye’de siyasette milliyetçiliği ortak payda olarak kabul edersek, siyasal düşünce bağlamında yatay olarak en geniş hat İslamcılık ve Kemalizmdir. Bu iki gerilimli hat, kuş bakışı iç içe yaşıyor görüntüsüne binaen karşılıklı olarak çok fazla kanaatleri var. Farazi birbirlerini biliyor olsa da ivedi kaygılarından anlaşılıyor ki birbirlerini hiç tanımıyor ve anlamıyorlar.

Yukarıda, ideolojik olarak Kemalizm ve Mustafa Kemal üzerine yeni yorumlarına ilişkin eğildiğim hoca kısmının Ak Parti iktidarına, cemaatlerin cülus kapma yarışı içerisine girme eleştirilerini paylaştığımı belirtmeliyim. Akparti'nin iktidara gelirken en önemli vaatlerinden olan 3Y (yasaklar, yolsuzluklar ve yoksulluk) ile mücadele etmekte. Ancak gelinen noktada, 3Y'yi sindirerek kanıksadığı ve tam da bunların ortasında yer aldığı aşikâr.

Burada, onların Kemalizm yorumuna getirdiğim eleştirinin, mevcut iktidara ve Müslümanlara yönelik eleştiriyle ilgisi yok. Bir daha tekrarlayayım ki iktidar ve çeperinde yer alan güruha dönük olarak ellerindeki eleştiri kozunu çok geç oynadılar.

Güncel meselelerin, onların içindeki afyonu patlatarak Kemalizmi tetkik etmeye başladıkları vaki. Milli bayramlar dolayımında, 1930'lu yılların jargonuyla Kemalizmi biricikleştirmelelerinin orjinalitesi yok.

Bu hoca takımının Kemalizm ilgisi, kuruluş ideolojisi olarak Kemalizmin format değiştirdiği, kendini güncellediği, 'günahları' ile yüzleştiği üzerinden okunan bir Kemalizm değil. Daha çok Akparti ve Müslümanların hataları üzerinden sığınılan bir liman gibi. Memleketin kör talihi olsa gerek, kurtuluş umudu olarak verebilecekleri başka bir örnek de yok. İlaveten Kemalizmin hangi yorumuna dikkat çekerek konuştukları zinhar belli değil, müphem.

Temennim, güncelin gölgesinden çıkararak daha akli selim bir yorum getirebilmeleri becerisini ortaya koymalarıdır. Yapacakları yorumlarda 'ileriye kaçış' büyük bir kesimin hayrına olur. Toplumun ihtiyacı, ilahiyatçılar vasıtasıyla biraz maneviyat katılarak, hacı yağına bandırılmış bir Kemalizm değil.

KAYNAKÇA

- <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/murat-belge-yerli-sol-olmadi>
<https://www.indyurk.com/node/33676/haber/d%C3%BCcane-c%C3%BCndio%C4%9Flundan-atarlanan-islamc%C4%B1-gen%C3%A7lere-atat%C3%BCrk%C3%B-C-bir-kez-daha-rahmetle>
<https://t24.com.tr/haber/kemalist-degim-lakin-memleketin-su-halini-gordukce-ataturku-hurmet-minnet-ve-rahmetle-anıyorum,378855>
<https://www.haberturk.com/kultur-sanat/haber/1502118-ducane-cundioglu-yasadigimiz-bir-akil-tutulmasi-degil-bir-vidan-tutulmasi>
<https://serdargunes.wordpress.com/2015/03/25/mustafa-ozturk-ducane-cundiogluna-yonelik-linc-girisimine-dair/>
<https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/diyaret-dine-de-devlete-de-yuk-1870231>
<https://www.dailymotion.com/video/x70j1e8>
<https://odatv4.com/siyaset/yatin-kalkin-da-ataturke-ve-cumhuriyete-dua-e-din-12111808-150054>
<https://twitter.com/hararetorg/status/1350033645743058951>
<https://www.haksozhaber.net/uydurulmus-din-retorigi-kemalizmin-duvarina-tosladi-14>
<https://www.facebook.com/hakikifazlamesai/posts/1609016552583735/6252h.htm>
 Doğan, Şahin, Arafta Bir Entelektüel Düccane Cündioğlu, Yüzleşme Kitap, İstanbul, 2020.
 Cündioğlu, Düccane, Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Din ve Siyaset, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012.

